

Тема 3. Економічна регіоналізація як закономірність глобального розвитку

- 1. Глобалізація та регіоналізація як закономірність розвитку суспільства.**
- 2. Основні форми міжнародної регіональної економічної інтеграції.**
- 3. Міжнародні регіональні економічні інтеграційні об'єднання.**
- 4. Європейська модель регіональної інтеграції.**

1. Глобалізація та регіоналізація як закономірність розвитку суспільства

Міжнародна економічна інтеграція реалізується через різноманітні форми співробітництва країн у сфері виробничих, торгових, комерційних та інших напрямках.

Інтеграційні процеси привели до утворення багаточисельних **регіональних і субрегіональних торгово-економічних блоків**, більшість із яких має метою вихід на інтеграційну стадію економічного співробітництва.

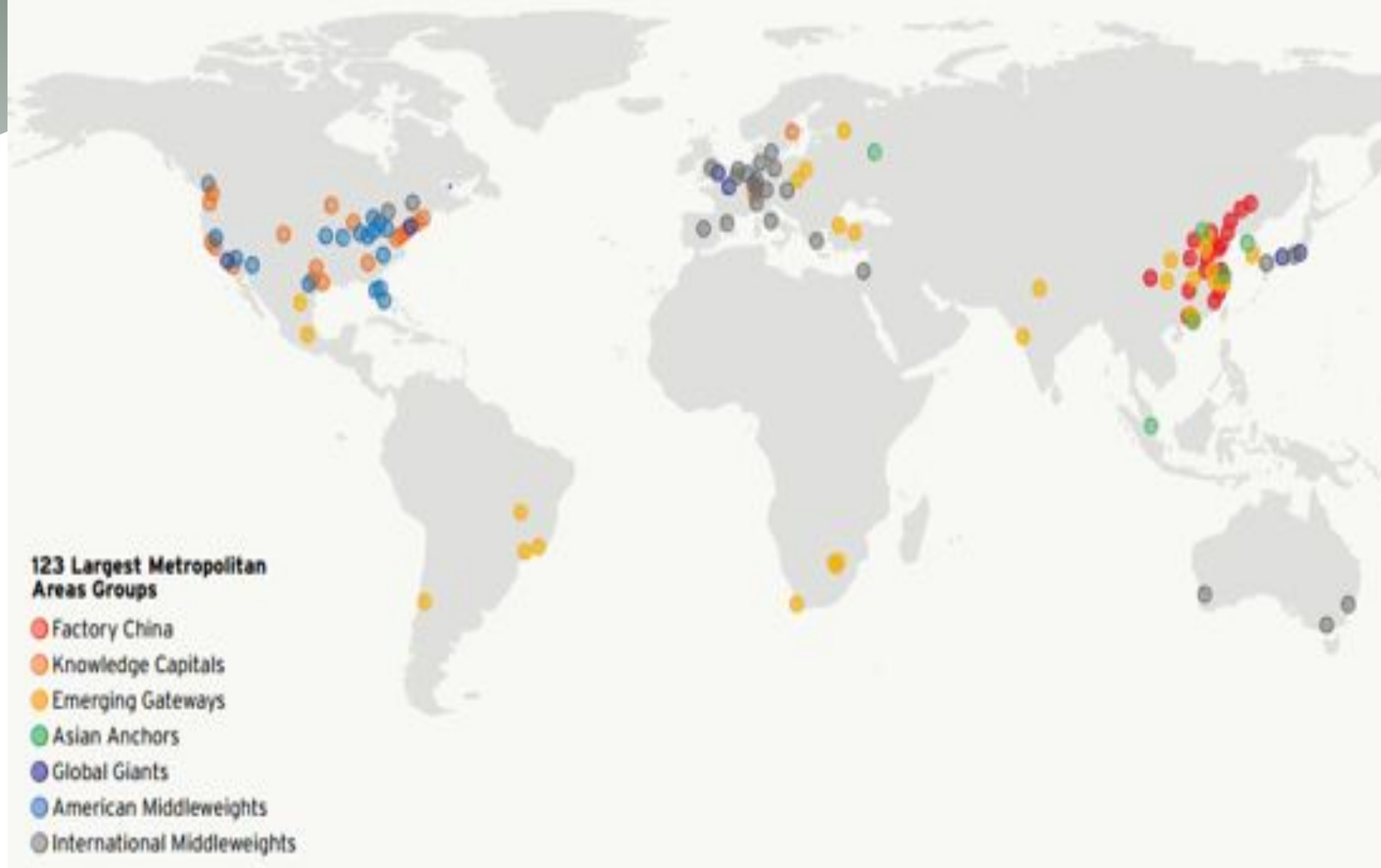
Основні фактори, які сприяють міжнародній економічній інтеграції:

- нерівномірний розподіл природних умов і природних ресурсів;
- розвиток науково-технічного процесу;
- тенденції демографічних факторів розвитку;
- необхідність розв'язання глобальних проблем людства (енергетичні, продовольчі, економічні, екологічні, використання ресурсів світового океану тощо);
- розвиток транспортно-комунальних мереж.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ через РЕГІОНАЛІЗАЦІЮ

- **утворення міжнародних регіонів, орієнтованих на глобальну економіку**
- **такі регіони розглядаються як «ворота» нації у зовнішній світ**
- **глобалізація як зростання взаємозалежності між такими «воротами»**
- **ці регіони не обов'язково володіють різноманітними ресурсами, але зуміли замкнути на себе найважливіші економічні потоки і створили умови для швидкого зростання ділової активності.**

Map 1. Seven Types of Global Cities, 2015

7 типів глобальних міст-регіонів

1. Глобальні гіганти *(6 корпоративних/фінансових хабів)*

London; Los Angeles; New York; Osaka-Kobe; Paris; Tokyo.

2. Азійські центри *(5 впливових міст у азійському регіоні)*

Beijing; Hong Kong; Moscow; Seoul-Incheon; Shanghai; Singapore.

3. Виникаючі «Шлюзи» *(28 ділових і транспортних центрів для ринків, що розвиваються)*

Ankara, Turkey; Brasilia, Brazil; Busan-Ulsan, South Korea; Cape Town, South Korea; Chongqing, **China**; Delhi, India; East Rand, South Korea; Guangzhou, **China**; Hangzhou, **China**; Istanbul, Turkey; Jinan, **China**; Johannesburg, South Africa; Katowice-Ostrava, Poland/Czech Republic; Mexico City, Mexico; Monterrey, Mexico; Mumbai, India; Nanjing, **China**; Ningbo, **China**; Pretoria, South Africa; Rio de Janeiro, Brazil; Saint Petersburg, Russia; Santiago, Chile; Sao Paulo, Brazil; Shenzhen, **China**; Tianjin, **China**; Warsaw, Poland; Wuhan, **China**; Xi'an, **China**.

4. Фабричний Китай (22 міста Китаю другого і третього ешелону)

Changchun, Changsha, Changzhou, Chengdu, Dalian, Dongguan, Foshan, Fuzhou, Haerbin, Hefei, Nantong, Qingdao, Shenyang, Shijiazhuang, Suzhou, Tangshan, Wenzhou, Wuxi, Xuzhou, Yantai, Zhengzhou, and Zibo.

5. Столиці знань (19 інноваційних центрів середнього розміру)

Atlanta, **USA**; Austin, **USA**; Baltimore, **USA**; Boston, **USA**; Chicago, **USA**; Dallas, **USA**; Denver, **USA**; Hartford, **USA**; Houston, **USA**; Minneapolis, **USA**; Philadelphia, **USA**; Portland, **USA**; San Diego, **USA**; San Francisco, **USA**; San Jose, **USA**; Seattle, **USA**; Washington DC, **USA**; **Stockholm, Sweden; Zurich, Switzerland.**

ЦІКАВО!!!

Інтерактивна карта міжнародної торгівлі:

<http://www.visualcapitalist.com/interactive-mapping-flow-international-trade/>

5. Американські середньоваговики (16 міст середнього розміру в США)

Charlotte, Cincinnati, Cleveland, Columbus, Detroit, Indianapolis, Kansas City, Miami, Orlando, Phoenix, Pittsburgh, Riverside, Sacramento, San Antonio, St. Louis, and Tampa.

6. Міжнародні середньоваговики (26 середніх міст)

Brussels, Belgium; Copenhagen-Malmö, Denmark/Sweden; Frankfurt, Germany; Hamburg, Germany; Karlsruhe, Germany; Köln-Düsseldorf, Germany; Milan, Italy; Munich, Germany; Nagoya, Japan; Rome, Italy; Rotterdam-Amsterdam, Netherlands; Stuttgart, Germany; Vienna, Austria; Bratislava, Slovakia; Athens, Greece; Barcelona, Spain; Berlin, Germany; Birmingham, UK; Kitakyushu-Fukuoka, Japan; Madrid, Spain; Melbourne, Australia; Montreal, Canada; Perth, Australia; Sydney, Australia; Tel Aviv, Israel; Toronto, Canada; and Vancouver, Canada.

2. Основні форми міжнародної регіональної економічної інтеграції

Зона з особливим пільговим торговельним режимом, коли дві або декілька країн знижують взаємні тарифи, зберігаючи рівень тарифів у торгівлі з іншими країнами.

Не вимагає створення міжнародних органів для управління інтеграційним процесом.

Скасування торгових обмежень, у першу чергу внутрішнього мита, між країнами-учасницями.

Збереження кожною з країн-учасниць власних митних тарифів у торгівлі з іншими країнами.

Між країнами-учасницями зони вільної торгівлі зберігаються митні кордони і пости, які контролюють походження товарів, що перетинають їх державний кордон і не допускають перевезення тієї частини товарів, яка може завозитись із третіх країн.

Не потребує створення відповідних координуючих інституцій.

М
и
т
н
и
й
с
о
ю
з
і
л
ь
н
и
й
р
и
н
о

Угода двох або кількох держав, якою встановлюється режим вільної торгівлі та передбачається усунення внутрішніх тарифів і *встановлення спільного торгового режиму у ставленні до третіх країн*, включаючи:

- загальні митні тарифи,
- єдині заходи нетарифного регулювання,
- уніфіковану систему прямих і непрямих податків.

Потребує міждержавної координації зовнішньоторговельної політики, яка здебільшого здійснюється через наради міністрів відповідних відомств і міждержавний секретаріат.

Включає умови вільної торгівлі, митного союзу та забезпечує вільне переміщення товарів, послуг, робочої сили та капіталу. Органами координування виступають постійно діючий міждержавний секретаріат та періодичні наради глав держав і урядів країн-учасниць

Поєднує попередні форми інтеграції з координацією макроекономічної політики країн-учасниць, уніфікацією законодавств і стандартів.

Вища форма – **валютний союз**, що передбачає проведення єдиної валютно-фінансової політики: введення в обіг єдиної валюти, створення єдиного емісійного центру – банку та ін.

Створюється система міждержавного регулювання у формі **наднаціонального органу**, наділеним правом приймати рішення з важливих питань функціонування союзу.

Передбачає перетворення єдиного ринкового простору в цілісне економічне і політичне утворення.

Фактично означає створення міжнародної конфедерації та втрату суверенітету окремими державами.

Т
М
Н
Ж
К
О
А
Л
Ь
Н
О
І
Н
І
Г
Л
О
Б
А
Л
І
З
А
Ц
І
Я

розширення інтеграційного об'єднання до меж континенту (Європейський економічний простір, Африканський союз, Латиноамериканський економічний союз)

створення зони вільної торгівлі між двома і більше інтеграційними об'єднаннями, які знаходяться на різних континентах
(SAFTA = NAFTA + MERCOSUR,
TAFTA = EU + MERCOSUR)

створення єдиного світового інтеграційного об'єднання

Форми міжнародної економічної інтеграції	Ключові характеристики						
	Зниження внутрішніх тарифів	Усунення внутрішніх тарифів	Спільний зовнішній тариф	Вільний рух капіталів та робочої сили	Гармонізація економічної політики	Гармонізація та узгодження валютної політики	Політична інтеграція
Преференційні угоди							
Зона (асоціація) вільної торгівлі							
Митний союз							
Спільний ринок							
Економічний союз							
Валютний союз							
Політичний союз							
Континентальна інтеграція							
Міжконтинентальна інтеграція							

Переваги регіональних інтеграційних об'єднань:

- збільшення розмірів ринку, ефект від розширення масштабів виробництва (для країн із малою ємністю національного ринку);**
- забезпечення кращих умов торгівлі;**
- розширення торгівлі, удосконалення інфраструктури;**
- поширення новітніх технологій;**
- раціоналізація розподілу ресурсів та підвищення продуктивності праці;**
- виграш споживачів за рахунок зниження цін товарів;**
- зростання привабливості більш місткого ринку для іноземних партнерів та інвесторів;**
- спільні програми економічного розвитку;**
- зниження напруги на національних ринках праці через відкриття їх всередині союзу та покращення бар'єрів для проникнення ззовні.**

Недоліки та ризики інтеграційних об'єднань:

- небезпека відтоку ресурсів (факторів виробництва, особливо трудових) для відсталих країн на користь більш сильних;
- можливість збільшення безробіття за рахунок банкрутства неефективних підприємств та міграції робочої сили з країн із більш низькими доходами;
- можливість змови між ТНК країн-членів, що приводить до підвищення цін;
- ефект збитків від збільшення масштабів виробництва при дуже сильній концентрації та монополізації. Екологічні ризики, пов'язані з масштабами виробництва;
- ризик істотних втрат від скорочення торгівлі, якщо країна тісно зв'язана з партнером - не членом блоку, що здійснював ефективні постачання значної кількості товарів, які не виробляються в країні.

3. Міжнародні регіональні економічні інтеграційні об'єднання

Міжнародний регіон - це певна економічна просторова спільнота, яка об'єднує території різної національної належності, утворена для вирішення задач соціально-економічного розвитку і спричиняє збільшення регіональної економічної взаємозалежності й регіональної концентрації економічних трансакцій.

Основні мегарегіональні інтеграційні об'єднання:

- NAFTA (*North American Free Trade Agreement*);
- Mercosur (*Mercado Comun del Cono Sur*),
- APEC (*Asia-Pacific Economic Cooperation*),
- ASEAN (*Association of South-East Asian Nations*).

Характеристики	ЄС	НАФТА	АТЕС
Рівень інтеграції	Економічний союз	Зона вільної торгівлі	Формування зони вільної торгівлі
Розподіл сил всередині блоку	Поліцентризм за умов умовного лідерства Німеччини	Моноцентризм за умов абсолютного лідерства США	Поліцентризм за умов загального лідерства Японії
Ступінь різноманітності країн-учасниць	Середня	Середня	Значна
Наявність органів наднаціонального управління	Рада ЄС, Європейська Комісія, Європарламент і ін.	Відсутність спеціальних органів наднаціонального управління	Існують, але не відіграють визначальної ролі
Частка у світовому експорті	45%	18%	42%

4. Європейська модель регіональної інтеграції

Регіональна політика ЄС

У ЄС реалізуються такі **види політик**:

▣ **горизонтальні політики**

(соціальна, регіональна, конкурентна, екологічна)

▣ **секторальні політики**

(спільна аграрна, енергетична, технологічна промислова)

▣ **зовнішні політики**

(торговельна, допомоги з розвитку)

Регіональна політика є однією із ключових горизонтальних політик ЄС. З 2007 року має назву «**Політика згуртування ЄС**».

- Передбачає систему заходів, спрямованих на **підвищення благоустрою регіонів ЄС і скорочення розривів у їх економічному розвитку**.
- Основна мета – **підвищення конкурентоспроможності регіонів** шляхом сприяння економічному розвитку та зайнятості, підтримки програм захисту природного середовища й енергетичної безпеки.
- Інструментарієм досягнення цієї мети є **набір спеціалізованих структурних фондів**, кількість яких змінювалася відповідно до еволюції цілей регіональної політики ЄС.

Еволюція пріоритетів фінансування регіональної політики ЄС

Етап	Основні характеристики
Етап I. 1957-1975 рр.	Спільна регіональна політика - простий перерозподіл коштів на користь менш розвинених регіонів. Розподіл фінансової підтримки здійснювався за рахунок Європейського соціального фонду (ESF) та Європейського фонду орієнтації і гарантій в сфері сільського господарства (EAGGF). Відсутній програмний характер згладження диспропорцій регіонального розвитку.
Етап 2. 1976-1988 рр.	Створення Європейського фонду регіонального розвитку (ERDF). Кошти ERDF розподілялися між країнами-членами ЄС за квотним принципом на регіональні програми (переважно в інфраструктуру та малі підприємства, які створюють не менше 10 нових робочих місць). Згодом частковий перерозподіл коштів ERDF без урахування квот на спільні програми розвитку. Обсяг ERDF зріс з 4,8 до 7,8 % бюджету ЄС.

Етап	Основні характеристики
Етап 3. 1988-1993 рр.	Регіональні диспропорції посилилися – до ЄС приєдналися Греція, Іспанія та Португалія, у результаті чого чисельність населення у малорозвинених регіонах майже подвоїлась. Нововведення: □ Програмне фінансування на 3-4 роки. □ За рахунок фондів - тільки частина видатків на програми. Співфінансування з інструментів ЄС та національних джерел. □ Фінансувався обмежений набір пріоритетів і секторів найменш розвинених регіонів (майже 80% ERDF спрямовувалась у найменш розвинені регіони). <i>Частка коштів на регіональні цілі в бюджеті ЄС зросла до 31 %.</i>
Етап 4. 1994-1999 рр.	Створено новий інструментарій посилення регіонів найбільш бідних країн – Фонд згуртування (CF, 1993). Змінено критерії та адміністративні процедури щодо відбору отримувачів допомоги зі структурних фондів: національні ініціативи та проекти ініціатив спільнот.

Цілі регіональної політики (1988-1999)

Ціль 1. Розвиток структурно відсталих (слабких) регіонів

Регіони NUTS 2 з ВРП на особу населення менше

75 % середньоєвропейського рівня

Ціль 2. Переорієнтація старопромислових регіонів

Регіони NUTS 3, у яких:

вищий середнього рівень безробіття за 3 роки;

частка зайнятих у промисловості вища за середньоєвропейську за останні 15 років;

суттєвий спад зайнятості в окремих галузях.

Ціль 3. Боротьба з довгостроковим безробіттям

Ціль 4. Допомога по адаптації молоді в трудову діяльність

Ціль 5 а. Модернізація і розвиток обслуговуючих сільське господарство підприємств

Ціль 5 б. Розвиток сільських територій

Етап	Основні характеристики
Етап 5. 2000-2006 рр.	Чотири цілі: 1.Розвиток структурно відсталих (слабких) регіонів. 2.Підтримка соц.-ек. переорієнтації регіонів зі структурними труднощами. 3.Адаптація та модернізація освіти, навчальних програм і проведення політики зайнятості в регіонах, які не підпадають під Ціль 1. 4.Сільський розвиток і реструктуризація рибальства за Ціллю 1
Етап 6. 2007-2013 рр.	Три цілі: 1.Конвергенція. 2.Регіональна конкурентоспроможність і зайнятість. 3.Територіальне співробітництво.

Принципи політики регіонального розвитку ЄС

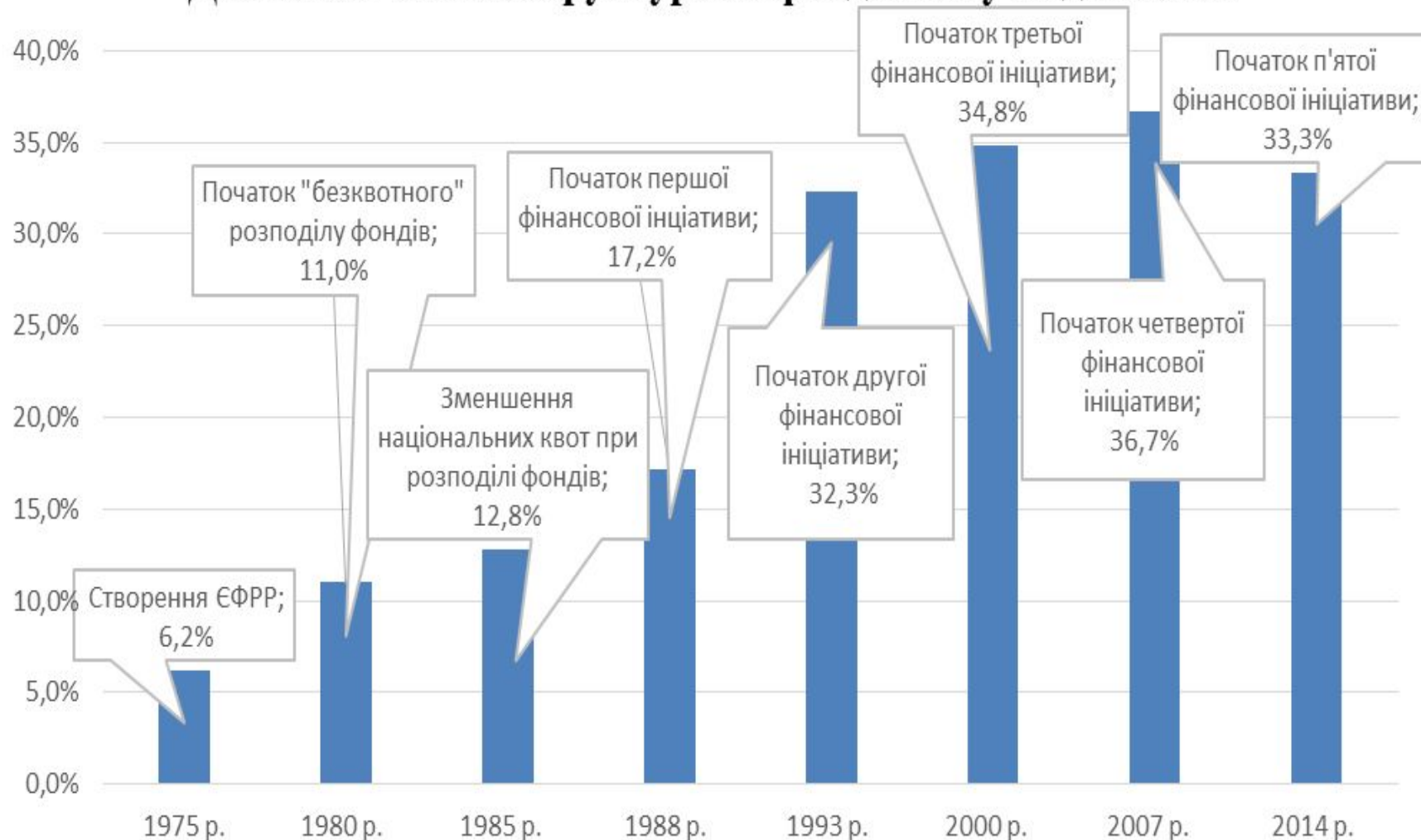
- **Концентрації** – підтримка лише тих проектів, що відповідали цілям «європейської семирічки». Фінансування концентрується на тих регіонах, які найбільше цього потребують. Уникається розпорошення зусиль.
- **Програмування** – отримання в програмах розвитку необхідного ефекту, визначення стадійності, взаємодія на місцевому рівні.
- **Партнерства** - системна взаємодія та кооперація між Єврокомісією, національними, місцевими та локальними органами влади.
- **Компліментарність** – конкретизація фінансового внеску до спільного проекту кожного з учасників.
- **Субсидіарності** (основний принцип ЄС взагалі) – передбачає, що реалізація заходів на наднаціональному рівні може бути здійснена лише тоді, коли ефективність роботи на національному, регіональному та місцевому рівнях є нижчою.

Структура видатків бюджету ЄС за напрямками (2014 р.)

На досягнення цілей регіональної політики ЄС виділяється близько третини бюджету ЄС (350 млрд євро у 2007-2013 рр.) !!!

Динаміка частки структурних фондів ЄС у бюджеті ЄС

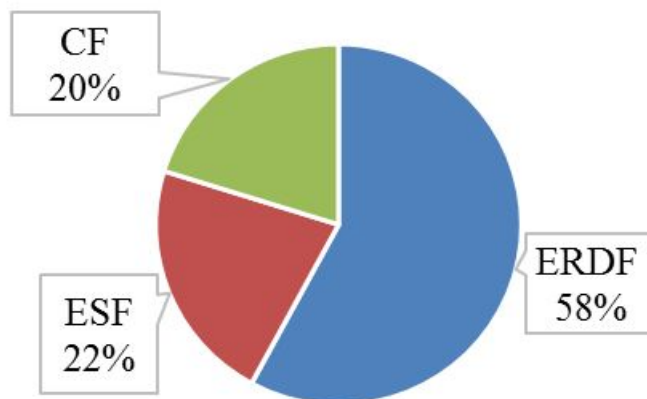
Країна	Різниця внесених і отриманих коштів	Країна	Різниця внесених і отриманих коштів
Донори (9)		Реципієнти (19)	
DE	-14 331,5	PL	13 909,6
FR	-6 094,5	HU	5 729,9
NL	-4 376,5	EL	5 268,4
UK	-4 356,9	RO	4 590,7
IT	-3 672,9	BE	3 384,1
SE	-2 137,1	PT	3 306,1
AT	-1 118,4	CZ	3 068,4
FI	-715,3	BG	1 851,6
DK	-701,7	LT	1 565,5
		ES	1 560,5
		LU	1 481,8
		SK	1 043,7
		LV	818,1
		SI	815,7
		EE	489,4
		HR	197,0
		MT	189,2

Фінансовий план на 2014-2020 рр.

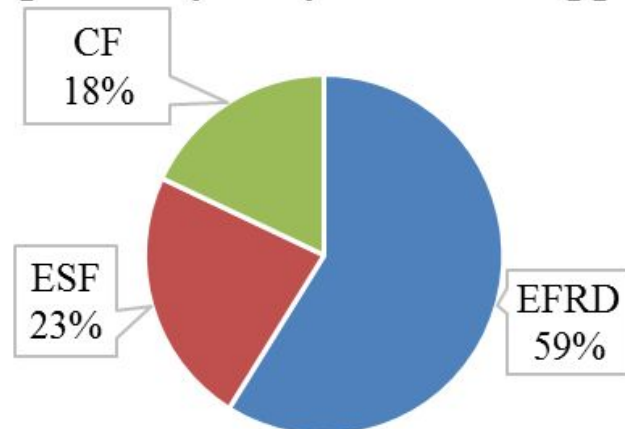
Стратегія «Європа 2020: стратегія розумного, сталого та
всеохопного зростання»

Понад 351 млрд євро – CF, ERDF та ESF.

**Структура джерел
фінансування регіонального
розвитку ЄС у 2007-2013 рр.**

**Структура джерел
фінансування регіонального
розвитку ЄС у 2014-2020 рр.**

Розподіл коштів політики згуртування ЄС у 2014-2020

Напрями	Сума, млрд €	Частка, %
Допомога найменш розвиненим регіонам (ВВП < 75 % середнього по ЄС)	182,2	51,8
Допомога перехідним регіонам (ВВП 75-90 % середнього по ЄС)	35,4	10,1
Допомога більш розвиненим регіонам (ВВП > 90 % середнього по ЄС)	54,3	15,4
Європейська територіальне співробітництво	10,2	2,9
Міські інновації	0,4	0,1
Зайнятість молоді	3,2	0,9
Фонд згуртування	63,3	18,0
Підтримка віддалених і рідкозаселених територій	1,6	0,5
Технічна підтримка	1,2	0,3
Всього	351,8	100,0

Сучасні інструменти фінансування регіональної політики ЄС

Фінансові ініціативи ЄС

Інструменти горизонтальної та секторальної політики ЄС

Інструменти політики згуртування

EFRD

ESF

Cohesion Fund

Інструменти секторальної політики

EAFRD

EMFF

Механізми регіональної політики ЄС

Інвестиційні
гранти

Субсидії

Податкові
пільги

Пільгове
кредитування
/ компенсація
відсоткових
ставок

Спільні
ініціативи ЄК з
ЄІБ

Інші

Операційні програми (OP)

Національні ініціативи (CSF)

Інвестиційні гранти

Фінансують лише частку видатків на конкретний проект.

Наприклад, до останнього розширення ЄС країни-«аутсайдери» (Греція, Ірландія, Португалія) могли розраховувати на фінансування 75 % вартості регіонального проекту з боку структурних фондів,

Іспанія — на 60 %,

Італія — на 50 %,

Велика Британія - на 47,5 %,

Австрія – на 40 %,

Фінляндія, Німеччина, Швеція – на 35 %,

Франція – на 30 %

Бельгія, Данія, Люксембург, Нідерланди — на 25 %.

Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF)

- Заснований у 1975 році.
- Мета – сприяння вирівнюванню найбільших регіональних диспропорцій у ЄС, розвиток слаборозвинених і реконверсії занепадаючих промислових регіонів.
- Спеціалізація фонду:
 - виробничі інвестиції;
 - інвестиції в розвиток інфраструктури, у сферу освіти та охорону здоров'я, наукові дослідження та дослідні розробки, енергетичні та телекомунікаційні мережі;
 - технічна допомога.

201 млрд. євро (2007-2013 рр.) 58 %

208,2 млрд. євро (2014-2020 рр.) 59%

Кошти ERDF можуть спрямовуватися на зміцнення економічної та соціальної згуртованості ЄС через:

- інвестиції в компанії (зокрема, малі і середні), які створюють стійкі робочі місця;
- пряму допомогу розвитку інфраструктури (дослідження та інновації, телекомунікації, навколишнє середовище, енергетика та транспорт);
- фінансові інструменти (фонди ризикового капіталу, місцеві фонди розвитку і т.д.) для підтримки регіонального та місцевого розвитку та сприяння співробітництву між містами і регіонами;
- заходи з надання технічної допомоги.